

Δίγλωσσοι Μαθητές: Πως διακρίνουμε την Τυπική Γλωσσική Ανάπτυξη από τις Γλωσσικές ή/και Μαθησιακές Δυσκολίες

Δρ. Μαρία Καμπανάρου, Καθηγήτρια Λογοπαθολογίας

Δρ. Θεοδώρα Παπαστεφάνου, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό

Τμήμα Επιστημών Αποκατάστασης

Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περιεχόμενα

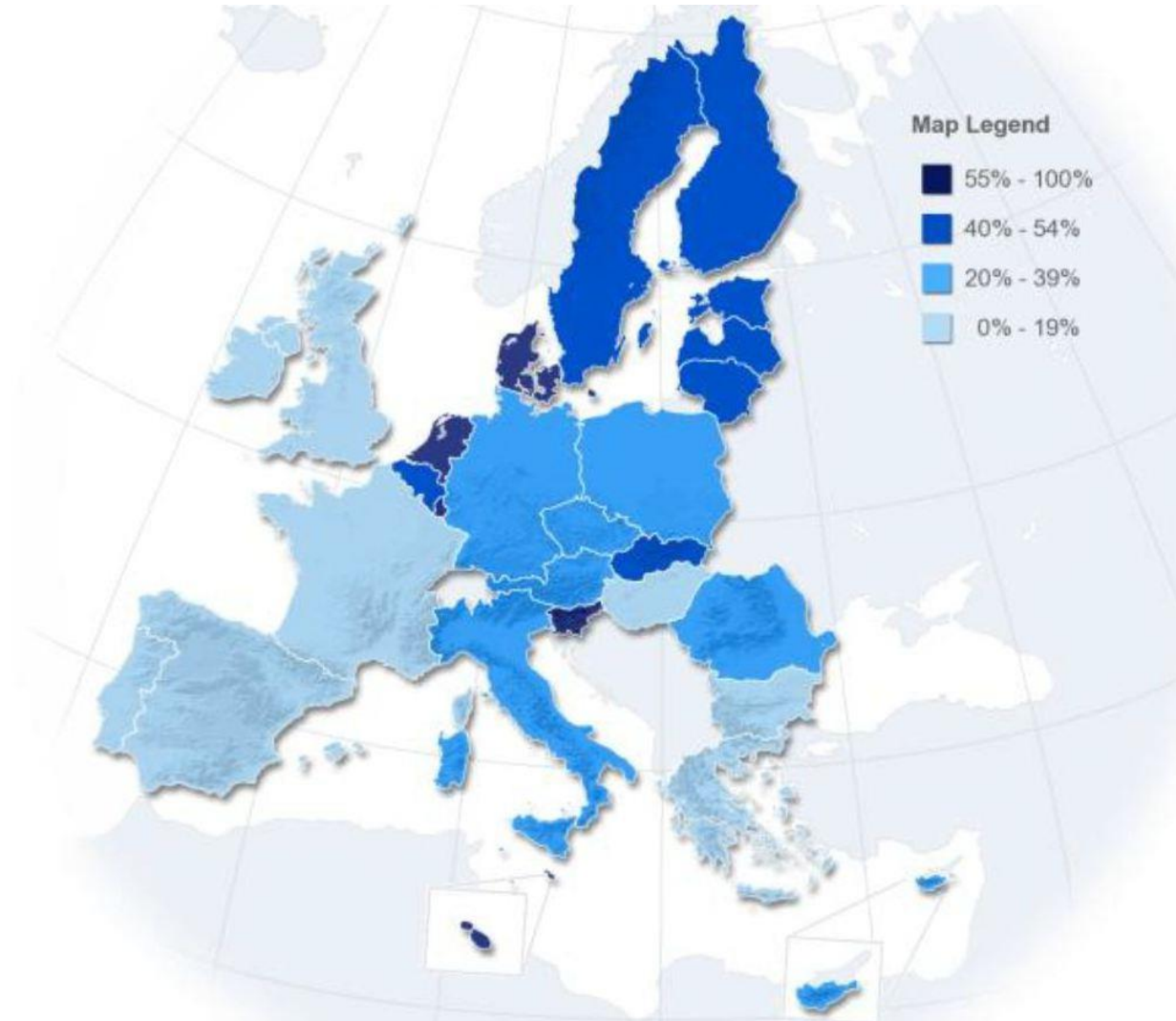
1. Εισαγωγή
2. Ορίζοντας τη Διγλωσσία - Τυπική Δίγλωσση Ανάπτυξη
3. Γλωσσικές Διαταραχές
4. Ανάπτυξη Δεξιοτήτων Γραμματισμού - Μαθησιακές Δυσκολίες
5. Διάκριση Γλωσσικής Διαταραχής από Γλωσσική Διαφορά
6. Στρατηγικές Υποστήριξης Δίγλωσσων Μαθητών μέσα στην τάξη
7. Συμπεράσματα

1. Εισαγωγή

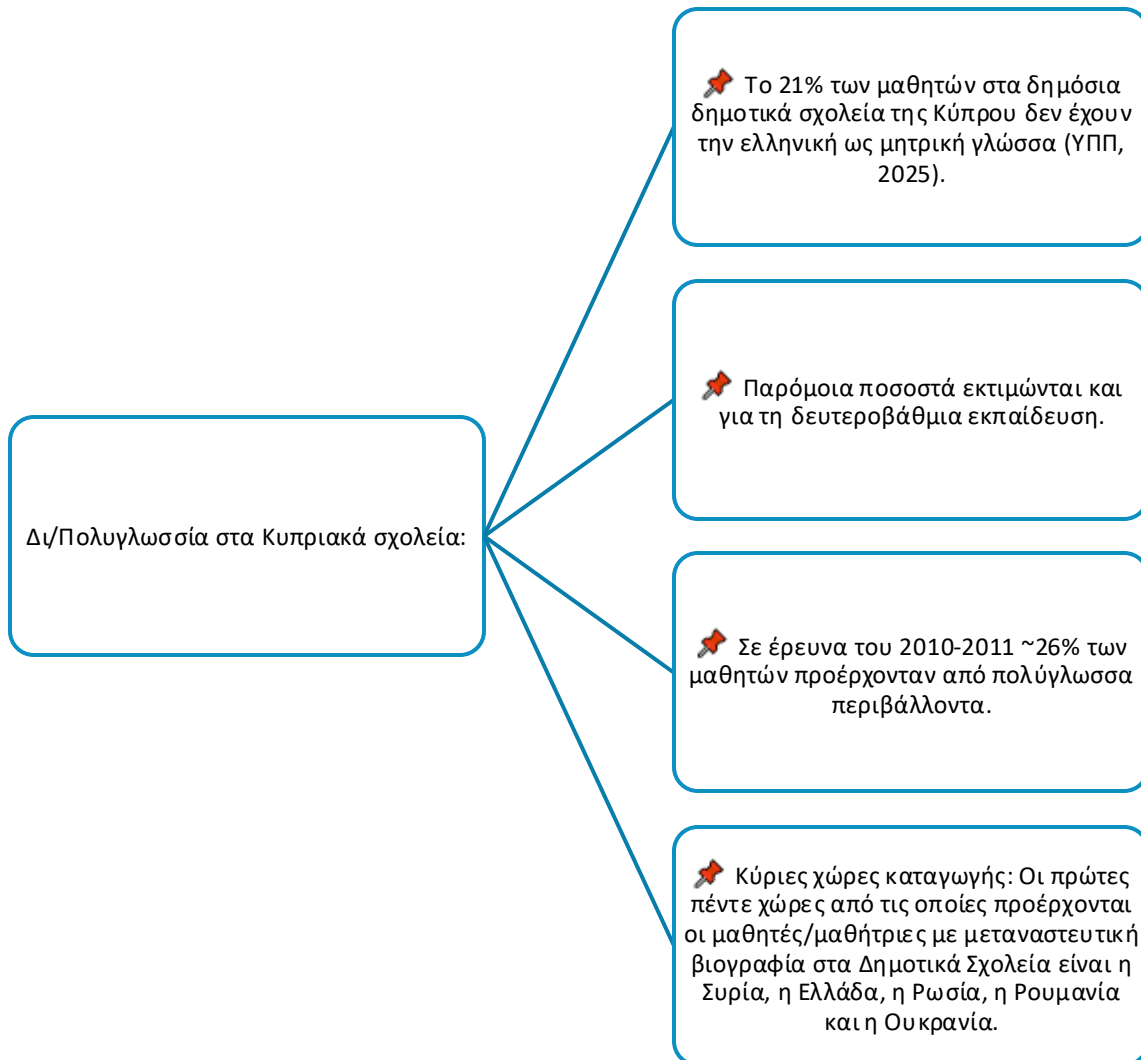
Ευρώπη και Πολυγλωσσία

Η πλειοψηφία των Ευρωπαίων
(54%) είναι πολύγλωσσοι:

- 19%: δίγλωσσοι
- 25%: τρείς γλώσσες
- 10%: 4 ή περισσότερες γλώσσες

Στατιστικά στοιχεία για τη Δι/Πολυγλωσσία στα Κυπριακά Σχολεία

Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει το ποσοστό των μαθητών/ριών που δεν έχουν την ελληνική ως μητρική γλώσσα τα τελευταία πέντε χρόνια στα Δημοτικά Σχολεία:

Σχολική χρονιά	Αρ. μαθητών/ριών που δεν έχουν την ελληνική ως πρώτη γλώσσα	Ποσοστό(%)
2020-2021	8291	15,9
2021-2022	8144	16,3
2022-2023	8985	17,8
2023-2024	10288	20,0
2024-2025	11067	21,5

Υπηρεσία Διαδικτύου και Επικοινωνίας - Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας

Επιτακτική ανάγκη για ενημέρωση & περαιτέρω εκπαίδευση

Όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί και λογοπαθολόγοι καλούνται να διαχειριστούν παιδιά που εκτίθενται σε περισσότερες από μία γλώσσες.

Η έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης και ενημέρωσης μπορεί να οδηγήσει σε:

- Χαμηλά ή υψηλά ποσοστά διάγνωσης γλωσσικών διαταραχών σε δίγλωσσα παιδιά απ' ότι στους μονόγλωσσους συνομήλικους τους.
- Εσφαλμένες συμβουλές προς τις δίγλωσσες/πολύγλωσσες οικογένειες σχετικά με τη διατήρηση της γλώσσας κληρονομιάς τους.

Συστάσεις από Επαγγελματικούς Συλλόγους

Σύλλογοι Λογοπαθολόγων/Λογοθεραπευτών σε Ευρώπη, Αμερική και Αυστραλία προτείνουν οδηγίες σχετικά με την παροχή υπηρεσιών προς δίγλωσσα παιδιά.

- European Association of Speech and Language Therapists
- American Speech-Language Hearing Association
- International Association of Communication Sciences and Disorders
- Speech-Language & Audiology Canada
- Speech Pathology Australia

Συστάσεις από Επαγγελματικούς Συλλόγους

Μην αποθαρρύνετε τη διγλωσσία: Η διατήρηση/ενίσχυση της μητρικής γλώσσας είναι ωφέλιμη και δεν «προκαλεί» διαταραχές· υποστηρίξτε ενεργά τη χρήση της στο σπίτι και στην κοινότητα.

Αξιολογήστε σε όλες τις γλώσσες που χρησιμοποιεί το παιδί (όπου είναι εφικτό).

Ξεχωρίστε «διαφορά» από «διαταραχή». Φαινόμενα όπως εναλλαγή κωδίκων και μεταβλητότητα ανά πλαίσιο είναι τυπικά στη διγλωσσία· μην τα ερμηνεύετε ως παθολογία.

Συνεργαστείτε με διερμηνείς ή δίγλωσσους SLPs για δίκαιη πρόσβαση και ακριβή αξιολόγηση/παρέμβαση.

2. Ορίζοντας τη Διγλωσσία – Τυπική Δίγλωσση Ανάπτυξη

Μεταναστευτική Βιογραφία

Παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία:

- Ορίζονται ως τα παιδιά που έχουν τα ίδια βιώσει μετανάστευση ή έχουν μετανάστες γονείς.
- Συχνά εμφανίζουν πρόσθετες εκπαιδευτικές ανάγκες που συνδέονται με εμπόδια (π.χ. χαμηλή επάρκεια στη γλώσσα της χώρας υποδοχής) ή/και εμπειρίες διακρίσεων
- Ενδέχεται να απαιτούνται στοχευμένες ενέργειες για την ένταξή τους, σε συνάφεια με τις ευρωπαϊκές στρατηγικές.

Διγλωσσία

Τι είναι η
διγλωσσία;

Ικανότητα να επικοινωνεί κανείς σε δύο γλώσσες με κάποια στοιχειώδη ευχέρεια σε όλες τις καθημερινές περιστάσεις.

Οι περισσότεροι δίγλωσσοι δεν έχουν απόλυτα ίσες ικανότητες στις δύο γλώσσες τους.

ΔΕΝ είναι «δύο μονόγλωσσοι σε ένα άτομο». Ο δίγλωσσος έχει ένα μοναδικό, ολοκληρωμένο γλωσσικό σύστημα.

Διγλωσσία

Ταυτόχρονη διγλωσσία

- Η ταυτόχρονη κατάκτηση των δυο γλωσσών (π.χ., ένα παιδί που είναι εκτείθεται στα Ελληνικά και τα Ρωσικά από τη μέρα της γέννησής του).

Διαδοχική διγλωσσία

- Όταν η Γ1 μαθαίνεται πρώτη και η Γ2 στη παιδική ηλικία (π.χ., ένα παιδί που μιλάει Ρωσικά και εκτίθεται πρώτη φορά στα Ελληνικά όταν πάει νηπιαγωγείο).

Γλώσσα κληρονομιάς, πλειοψηφίας & κυρίαρχη: Ορισμοί

Μητρική γλώσσα/Γλώσσα κληρονομιάς:

- Η γλώσσα που μεταδίδεται στην οικογένεια από προηγούμενες γενιές και συχνά είναι μειονοτική στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Γλώσσα πλειοψηφίας:

- Η κυρίαρχη γλώσσα της κοινωνίας/κράτους που χρησιμοποιείται στη δημόσια ζωή, στην εκπαίδευση και στα ΜΜΕ.

Κυρίαρχη γλώσσα (ατομικού ομιλητή):

- Η γλώσσα στην οποία ένα άτομο έχει τη μεγαλύτερη ευχέρεια και χρήση· μπορεί να συμπίπτει ή όχι με τη γλώσσα πλειοψηφίας.

Φυσιολογικές Διεργασίες στη Δίγλωσση Ανάπτυξη

Εναλλαγή Γλωσσικού Κώδικα

- Η εναλλαγή κώδικα είναι η πρακτική της μετάβασης μεταξύ δύο γλωσσών κατά τη διάρκεια μιας συνομιλίας, συχνά μεταξύ προτάσεων ή φράσεων.
- Είναι μια φυσιολογική και συστηματική διαδικασία που διέπεται από γραμματικούς και κοινωνικούς κανόνες.
- **Παράδειγμα:** «Πρέπει να φύγω τώρα, my meeting starts in five minutes. Θα τα πούμε αργότερα.»

Προφορά/Φωνολογική Αλληλεπίδραση

- Η προφορά της μίας γλώσσας επηρεάζει την άλλη γλώσσα χωρίς να σημαίνει διαταραχή.

Διαγλωσσική Μεταφορά

- Γραμματικές Δομές/ήχοι/λεξιλόγιο της μίας γλώσσας επηρεάζουν την άλλη (π.χ., σειρά λέξεων)

Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη της δεύτερης γλώσσας

Η ανάπτυξη των γλωσσών εξαρτάται από:

- **Ηλικία έκθεσης σε μία δεύτερη γλώσσα** (π.χ., πότε εκτέθηκε το παιδί στη δεύτερη γλώσσα)
- **Ποσότητα έκθεσης στις δύο γλώσσες** (π.χ., πόσες ώρες ακούει την κάθε γλώσσα)
- **Ποιότητα έκθεσης στις δύο γλώσσες** (π.χ., τα γλωσσικά ερεθίσματα που δέχεται το παιδί σε κάθε γλώσσα)
- **Στάσεις και κίνητρα ως προς την κάθε γλώσσα**
- **Κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο οικογένειας** (π.χ., μορφωτικό επίπεδο, γλωσσική επάρκεια)
- **Βαθμός συνάφειας των δύο γλωσσών** (π.χ., έκθεση σε δύο γλώσσες με αλφαβητικό σύστημα γραφής)

Ατομικές Διαφορές στην Ανάπτυξη Διγλωσσίας

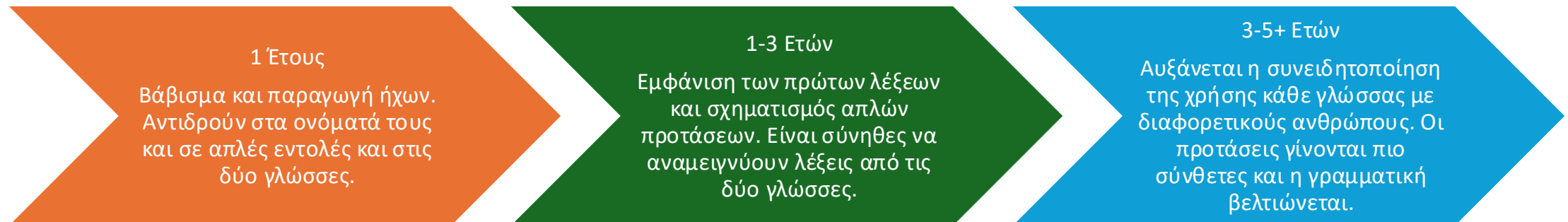
Τα δίγλωσσα παιδιά αποτελούν μια ετερογενή ομάδα συγκριτικά με τα μονόγλωσσα.

Αυτή η ετερογένεια προκύπτει από ποικίλους παράγοντες στο γλωσσικό τους περιβάλλον και στις γλωσσικές τους ικανότητες.

Η ετερογένεια αυτή τονίζει τη σημασία της συνεκτίμησής των διαφόρων παραγόντων κατά την διαδικασία της αξιολόγησης.

Στάδια Γλωσσικής Ανάπτυξης στα Δίγλωσσα Παιδιά

- ❑ Τα δίγλωσσα παιδιά που εκτίθενται σε δύο γλώσσες από τη γέννηση τους ακολουθούν παρόμοια πορεία ανάπτυξης με τα μονόγλωσσα, συχνά επιδεικνύοντας τις ίδιες δεξιότητες και στις δύο γλώσσες σε κάθε στάδιο (Bedore & Peña, 2023).

Ποιοι είναι δίγλωσσοι;

Τα δίγλωσσα παιδιά μπορεί να δείχνουν διαφορετική επάρκεια μεταξύ των γλωσσών

- τόσο ως προς τη μορφή χρήσης της γλώσσας (π.χ., προφορικός, γραπτός λόγος)
- όσο και ως προς τις διαφορετικές γλωσσικές δομές της κάθε γλώσσας (σύνταξη, μορφολογία, φωνολογία, σημασιολογία).

(Papastefanou, Powell & Marinis, 2019; Kambanaros, 2008)

Γλωσσικές Επιδόσεις Τυπικά Αναπτυσσόμενων Δίγλωσσων Παιδιών

Χαμηλότερες επιδόσεις στο **λεξιλόγιο**, όμως όταν υπολογίζεται το λεξιλόγιο των δίγλωσσων και στις δύο γλώσσες τότε έχουν παρόμοιες επιδόσεις με αυτές των μονόγλωσσων.

Χαμηλότερες επιδόσεις στη γραμματική.

Χαμηλότερες επιδόσεις στη σύνταξη.

Παρόμοια ή/και υψηλότερες επιδόσεις στη **φωνολογική επίγνωση**.

Παρόμοιες ή/και υψηλότερες επιδόσεις στην επανάληψη μη-πραγματικών λέξεων.

Παρόμοιες ή/και υψηλότερες επιδόσεις στην ανάγνωση λέξεων (αποκωδικοποίηση).

Μύθοι και Αλήθειες για τη Διγλωσσία

Μύθος

Η διγλωσσία
προκαλεί
γλωσσική
σύγχυση.

Αλήθεια

Τα δίγλωσσα παιδιά
μπορούν να διακρίνουν
τους ήχους των
γλωσσών που εκτίθενται
ήδη από τον πρώτο
χρόνο ζωής τους.

Μύθοι και Αλήθειες για τη Διγλωσσία

Μύθος

Είναι φυσικό τα δίγλωσσα παιδιά να εμφανίζουν γλωσσική καθυστέρηση και στις δύο γλώσσες.

Αλήθεια

Η διγλωσσία δεν αποτελεί αιτία γλωσσικής καθυστέρησης. Όλα τα παιδιά, ακόμη και αυτά με γλωσσικές διαταραχές, μπορούν να μάθουν περισσότερες από μία γλώσσες.

Μύθοι και Αλήθειες για τη Διγλωσσία

Μύθος

Τα παιδιά με γλωσσική διαταραχή θα συγχυστούν περισσότερο αν εκτεθούν σε δύο γλώσσες.

Αλήθεια

Η έκθεση σε δύο ή περισσότερες γλώσσες δεν δυσκολεύει περισσότερο τα παιδιά με γλωσσική διαταραχή σε σχέση με τη μία γλώσσα.

Μύθοι και Αλήθειες για τη Διγλωσσία

Μύθος

Οι δίγλωσσες οικογένειες πρέπει να χρησιμοποιούν μόνο μία γλώσσα αν το παιδί τους διαγνωστεί με ΑΓΔ.

Αλήθεια

Οι γονείς πρέπει να προσφέρουν πλούσια γλωσσικά ερεθίσματα (συζήτηση και αλληλεπίδραση) στη μητρική τους γλώσσα/ες.

3. Γλωσσικές Διαταραχές

Γλωσσικές Διαταραχές

- Οι Γλωσσικές Διαταραχές συμβαίνουν όταν ένα παιδί αποτυγχάνει να αναπτύξει τις γλωσσικές του ικανότητες στα αναμενόμενα για την ηλικία του επίπεδα.
- Η διάγνωση προκύπτει από συνδυασμό:
 - επίσημων διαγνωστικών γλωσσικών δοκιμασιών
 - κλινικής παρατήρησης της γλωσσικής επίδοσης
 - της κρίσης του επαγγελματία (Thordardottir, 2015)

Γλωσσικές Διαταραχές

Πρωτογενείς (ιδιοπαθείς) γλωσσικές διαταραχές:

Επίμονες δυσκολίες στην απόκτηση, κατανόηση ή/και παραγωγή της γλώσσας που **δεν οφείλονται** σε άλλη πρωτογενή πάθηση (π.χ., αισθητηριακή απώλεια, νοητική αναπηρία, νευρολογική βλάβη, διαταραχές του αυτιστικού φάσματος), **ούτε** σε ανεπαρκή γλωσσική έκθεση ή πολιτισμικές διαφορές.

Δευτερογενείς γλωσσικές διαταραχές:

Γλωσσικές δυσκολίες που **οφείλονται ή συνδέονται αιτιωδώς** με άλλη πρωτογενή κατάσταση και αποτελούν **δευτερογενές σύμπτωμα** αυτής (π.χ., βαρηκοΐα/κώφωση, νοητική αναπηρία, διαταραχή αυτιστικού φάσματος, εγκεφαλική παράλυση, γενετικά σύνδρομα).

(Bishop et al., 2016;2017; DSM-5, APA, 2013; ICD-11, WHO, 2019)

Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή (ΑΓΔ)

Είναι μία νευροαναπτυξιακή διαταραχή

Εμφανίζεται κατά την αναπτυξιακή περίοδο

Δυσκολίες στην παραγωγή ή/και στην κατανόηση του λόγου

Η αιτιολογία είναι περίπλοκη και σε μερικές περιπτώσεις άγνωστη - γονιδιακό υπόβαθρο

Δεν οφείλεται σε νευρολογικές διαταραχές ή νοητικές αδυναμίες

Δεν οφείλεται σε γλωσσικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαφορές

Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή (ΑΓΔ)

Επιπτώσεις

- Μαθησιακές δυσκολίες (40%-75%)
- Φτωχές ακαδημαϊκές επιδόσεις σαν αποτέλεσμα των αδυναμιών στη γραφή και στην ανάγνωση
- Προβλήματα συμπεριφοράς
- Συναισθηματικές δυσκολίες
- Φτωχή αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους εξαιτίας της δυσκολίας στην κοινωνική χρήση της γλώσσας (π.χ., Westerveld et al., 2020; Clegg et al., 2005; Sices et al., 2007; Paul, 2007)

Συχνότητα εμφάνισης ΑΓΔ

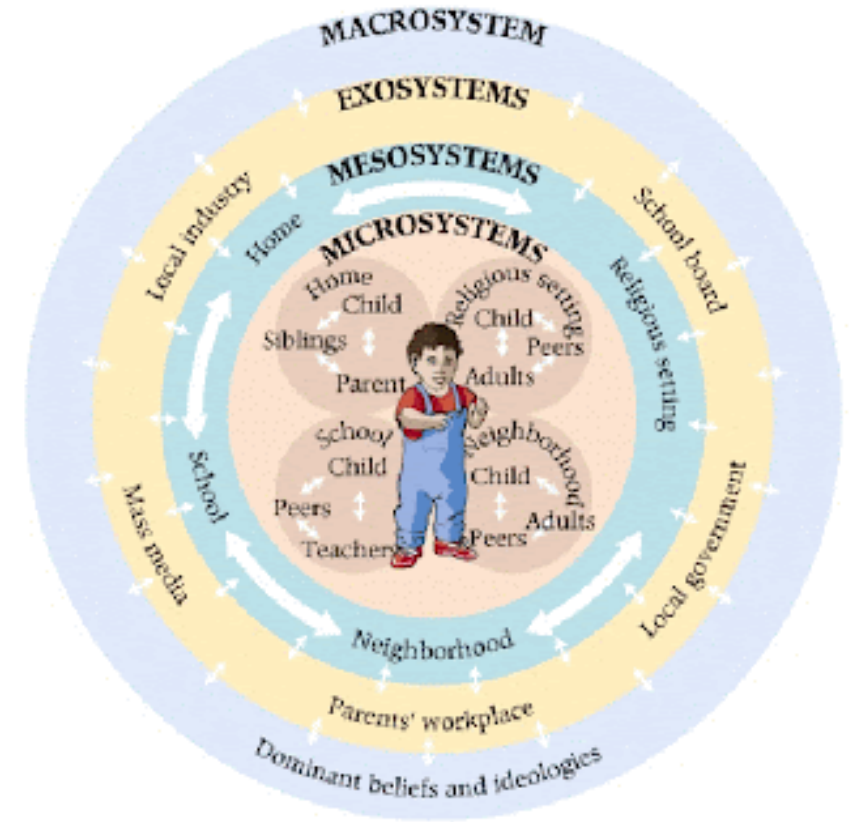
- 7% του πληθυσμού
- 2 παιδιά σε κάθε τάξη
- Εμφανίζεται συχνότερα στα αγόρια
- 5.8 εκατομμύρια παιδιά και έφηβοι στην Ευρώπη (Bishop, 2010; Norbury et al., 2016; Tomblin et al., 1997)

Διγλωσσία και Γλωσσικές Διαταραχές

Οικολογικό μοντέλο του Bronfenbrenner (1979)

- Η Διγλωσσία είναι εξωτερικός/περιβαλλοντικός παράγοντας
 - **Αλλά** οι γλωσσικές διαταραχές είναι εσωτερικοί παράγοντες.
- Άρα, η διγλωσσία δεν είναι διαταραχή ούτε μπορεί να προκαλέσει διαταραχή.

4. Ανάπτυξη Δεξιοτήτων Γραμματισμού – Μαθησιακές Δυσκολίες

Ανάπτυξη Δεξιοτήτων Γραμματισμού

Οι μελέτες PISA → Χαμηλότερες επιδόσεις παιδιών και εφήβων που μεγαλώνουν ως δίγλωσσοι (ΟΟΣΑ, 2023)

Η κατανόηση κειμένου μέσω ανάγνωσης παραμένει η πιο ευάλωτη σε αυτόν τον πληθυσμό

Πολλά δίγλωσσα παιδιά δυσκολεύονται να επιτύχουν παρόμοια επίπεδα των μονόγλωσσων συνομήλικων τους ακόμη και μετά από πολλά χρόνια φοίτησης στην κυρίαρχη γλώσσα.

Αλλά

- Αυτές οι μελέτες γενικεύουν σε ολόκληρο τον πληθυσμό των δίγλωσσων/πολύγλωσσων παιδιών.
- Δεν λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές σε: *κοινωνικό υπόβαθρο, χρήση της γλώσσας κληρονομιάς και υποστήριξη μεταξύ αυτής της ομάδας παιδιών (από το σχολείο, την οικογένεια).*

Τα δίγλωσσα παιδιά είναι ένας ετερογενής πληθυσμός.

Η ποσότητα έκθεσης και χρήσης των γλωσσών τους μπορεί να διαφέρει λόγω διαφόρων παραγόντων.

Απαιτούμενες Δεξιότητες για την Ανάπτυξη των Δεξιοτήτων Γραμματισμού

Το Μοντέλο «Απλή Θεώρηση της Ανάγνωσης»

(Tunmer & Chapman, 2012)

Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες

Οι ΕΔΜ αναφέρονται σε μια νευροαναπτυξιακή κατάσταση βιολογικής προέλευσης που έχει ως αποτέλεσμα επίμονες δυσκολίες στην απόκτηση και εφαρμογή ακαδημαϊκών δεξιοτήτων—συγκεκριμένα στην ανάγνωση, τη γραπτή έκφραση ή τα μαθηματικά.

Οι δυσκολίες αυτές πρέπει να παραμένουν για τουλάχιστον έξι μήνες, παρά τη στοχευμένη διδασκαλία, και να παρεμποδίζουν σημαντικά τη σχολική ή/και επαγγελματική λειτουργικότητα.

Σημαντικό είναι ότι οι ΕΔΜ δεν μπορούν να εξηγηθούν καλύτερα από νοητική αναπηρία, αισθητηριακές βλάβες (π.χ. απώλεια ακοής ή όρασης), ψυχοκοινωνικές αντιξοότητες ή ανεπαρκή διδασκαλία.

(Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – Fifth Edition; DSM-5, APA, 2013)

Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες

**Τρεις κύριοι
υπο-τύποι
των ΕΜΔ:**

**ΕΔΜ με διαταραχή στην ανάγνωση
(κοινώς αποκαλούμενη δυσλεξία)**

**ΕΔΜ με διαταραχή στη γραπτή
έκφραση**

**ΕΔΜ με διαταραχή στα μαθηματικά
(συχνά αποκαλούμενη δυσαριθμησία)**

Διγλωσσία και Δυσλεξία: Μια Πρόκληση;

Η δυσλεξία είναι μια νευροβιολογική δυσκολία που επηρεάζει τη φωνολογική επεξεργασία και τη μνήμη.

Ωστόσο, **ΔΕΝ** είναι αδύνατο: ***Πολλοί μαθητές με δυσλεξία μαθαίνουν με επιτυχία μία άλλη γλώσσα.***

Η ενίσχυση των φωνολογικών δεξιοτήτων στην μία γλώσσα (π.χ., γλώσσα κληρονομίας) μπορεί να βοηθήσει και την άλλη γλώσσα (π.χ., γλώσσα πλειοψηφίας)

5. Διάκριση Γλωσσικής Διαταραχής από Γλωσσική Διαφορά

Χρυσός Κανόνας

Δυσκολίες
σε **ΟΛΕΣ** τις
γλώσσες!

*Γλωσσική
Διαταραχή*

*Γλωσσική
Διαφορά*

Δυσκολίες
στη **ΜΙΑ**
γλώσσα!

Γλωσσικές και Μαθησιακές Δυσκολίες vs. Γλωσσική Διαφορά

- Είναι κρίσιμο να διακρίνουμε τις φυσιολογικές προκλήσεις της εκμάθησης μιας δεύτερης γλώσσας από τις ενδείξεις μιας πραγματικής γλωσσικής ή/και μαθησιακής δυσκολίας.

Φυσιολογικές Διαδικασίες (Διαφορά)

- Ανάμειξη γλωσσικών κωδικών (εναλλαγή γλωσσικού κώδικα).
- Γραμματικά λάθη που προέρχονται από τη μητρική γλώσσα.
- Πιο αργός ρυθμός απόκτησης λεξιλογίου στα πρώτα στάδια απόκτησης της ξένης γλώσσας.

Ενδείξεις Πιθανής Δυσκολίας (Διαταραχή)

- Οι δυσκολίες εμφανίζονται και στις δύο γλώσσες.
- Επίμονες δυσκολίες στην κατανόηση και παραγωγή λόγου και στις δύο γλώσσες.
- Περιορισμένο λεξιλόγιο πέραν του αναμενόμενου για την ηλικία και στις δύο γλώσσες.
- Δεν βελτιώνονται σημαντικά μόνο με την έκθεση.
- Αργή πρόοδος παρά την κατάλληλη υποστήριξη.

Γλωσσικές και Μαθησιακές Δυσκολίες vs. Γλωσσική Διαφορά

Γλωσσική διαφορά εξαιτίας μειωμένης γλωσσικής έκθεσης

- Αναφέρεται στην περίπτωση όπου το παιδί δεν έχει ακόμη εκτεθεί επαρκώς στη δεύτερη γλώσσα για να την κατακτήσει. Είναι μια προσωρινή κατάσταση.
- Βελτιώνεται σημαντικά με τον χρόνο και την πρακτική.
- Τα λάθη είναι συνήθως προβλέψιμα (π.χ. επιρροή από τη μητρική γλώσσα).

Γλωσσικές/Μαθησιακές Δυσκολίες

- Πρόκειται για μια υποκείμενη, νευροβιολογικής φύσης κατάσταση που επηρεάζει την επεξεργασία της γλώσσας ή/και της μάθησης γενικότερα.
- Εμφανίζεται και στις δύο (ή όλες) γλώσσες του παιδιού.
- Είναι επίμονη και δεν βελτιώνεται μόνο με την έκθεση.
- Τα λάθη μπορεί να είναι άτυπα και ασυνεπή.

Αναγκαίες γνώσεις για λεπτομερή και ακριβή ανίχνευση δίγλωσσων παιδιών με γλωσσικές ή/και μαθησιακές δυσκολίες

Τυπική γλωσσική ανάπτυξη

Λήψη ιστορικού ως προς το υπόβαθρο της διγλωσσίας (π.χ., PABIQ questionnaire)

Γλωσσικές νόρμες κοινότητας ατόμου

Εξω-γλωσσικά στοιχεία του παιδιού

Κουλτούρα και πολιτισμικές αξίες ατόμου

*Μία διαφορά στην ομιλία ή τη γλώσσα εξαιτίας της κατάκτησης δεύτερης γλώσσας ή της διαλεκτικής απόκλισης **δεν** θεωρείται διαταραχή.*

Κριτήρια για τη Διάκριση

Για να κάνουμε τη σωστή διάκριση, πρέπει να παρατηρήσουμε προσεκτικά το παιδί σε διάφορους τομείς. Η συλλογή πληροφοριών είναι το κλειδί.

Επίδοση και στις Δύο Γλώσσες

Μια πραγματική δυσκολία θα εκδηλωθεί και στη μητρική γλώσσα, όχι μόνο στη δεύτερη. Αν το παιδί δυσκολεύεται μόνο στη γλώσσα του σχολείου αλλά τα πάει περίφημα στη μητρική του, πιθανότατα είναι θέμα έκθεσης.

Ρυθμός Προόδου

Τα παιδιά με ελλιπή έκθεση μαθαίνουν γρήγορα με την κατάλληλη υποστήριξη και εξάσκηση. Αντίθετα, τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες δείχνουν πολύ πιο αργό ρυθμό προόδου, ακόμα και με εντατική βοήθεια.

Οικογενειακό Ιστορικό

Υπάρχει ιστορικό μαθησιακών ή γλωσσικών δυσκολιών (π.χ., δυσλεξία) στην οικογένεια;

Σύγχρονα Ερευνητικά Δεδομένα

Μεταγλωσσική επίγνωση: Τα δίγλωσσα παιδιά συχνά δείχνουν ενισχυμένη φωνολογική/μορφολογική επίγνωση και ευαισθησία στη δομή της γλώσσας, κάτι που υποστηρίζει την γραπτή παραγωγή λόγου.

Διαγλωσσική μεταφορά δεξιοτήτων: Δεξιότητες όπως η φωνολογική επίγνωση, οι γραφο-φωνημικές αντιστοιχίες και η μορφολογική γνώση μεταφέρονται μεταξύ γλωσσών—ιδιαίτερα όταν οι γλώσσες παρουσιάζουν κοινό σύστημα γραφής ή δομικά χαρακτηριστικά.

Έκθεση & λεξιλόγιο: Η ποσότητα/ποιότητα της γλωσσικής έκθεσης σε ΚΑΘΕ γλώσσα προβλέπουν το λεξιλόγιο και την κατανόηση. Μετρώντας κάθε γλώσσα χωριστά, το λεξιλόγιο μπορεί να φαίνεται χαμηλότερο, αλλά το **αθροίζοντας το λεξιλόγιο των δίγλωσσων στις** ομιλούμενες γλώσσες παρατηρούνται παρόμοιες επιδόσεις με αυτές των μονογλώσσων συνομηλίκων τους.

Διδασκαλία που αποδίδει: Συστηματική διδασκαλία φωνολογικής επίγνωσης, γραφο-φωνημικών αντιστοιχιών και λεξιλογίου **και στις δύο γλώσσες** οδηγεί σε καλύτερές δεξιότητες ανάγνωσης.

Ο συνδυασμός έκθεσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων γραμματισμού σε δύο γλώσσες μπορεί να ωφελήσει την ανάπτυξη της γλώσσας πλειονότητας (γλώσσα σχολείου).

(Papastefanou, Powell & Marinis, 2022)

6. Στρατηγικές Υποστήριξης Δίγλωσσων Μαθητών μέσα στην τάξη

Εκπαιδευτικές Εφαρμογές

Πώς μεταφράζονται οι θεωρητικές αρχές σε πρακτικές στρατηγικές για την τάξη και την υποστήριξη των δίγλωσσων μαθητών;

Κατανοώντας τον Κάθε Μαθητή: Το Γλωσσικό Προφίλ

Γλωσσικό Ιστορικό: Πότε, πού και πώς έμαθε κάθε γλώσσα;

Γλωσσική Ικανότητα: Ποιο το επίπεδο στις 4 δεξιότητες (ομιλία, ακοή, γραφή, ανάγνωση) για ΚΑΘΕ γλώσσα;

Γλωσσική Χρήση: Πού, πότε και με ποιον χρησιμοποιεί κάθε γλώσσα;

Γλωσσική Σταθερότητα: Βρίσκεται σε περίοδο κατάκτησης, εξασθένησης ή σταθερότητας;

Κοινωνική Θέση & Στάσεις: Ποια η αξία κάθε γλώσσας στο σπίτι, το σχολείο και την κοινότητα;

Παραδείγματα Ερωτήσεων προς Γονείς

Ποιες γλώσσες μιλάει το παιδί σας τώρα;

Με ποια γλώσσα νιώθει πιο άνετα το παιδί σας;

Σε ποια ηλικία είπε την πρώτη του λέξη;

Σε ποια ηλικία άρχισε να ενώνει λέξεις για να φτιάξει μικρές προτάσεις;

Πριν την ηλικία των 3-4, ανησυχήσατε ποτέ για τη γλώσσα του;

Σε ποια ηλικία ήρθε σε επαφή με την κάθε γλώσσα;

Στρατηγικές Υποστήριξης

Στρατηγικές Υποστήριξης στην Τάξη

- Δημιουργία ενός υποστηρικτικού και συμπεριληπτικού περιβάλλοντος για όλες τις γλώσσες.
- Χρήση οπτικών βοηθημάτων και χειρονομιών.
- Χρησιμοποιήστε απλές και σαφείς οδηγίες.
- Παροχή επιπλέον χρόνου για επεξεργασία και απάντηση.
- Επαναλάβετε βασικές λέξεις και έννοιες σε διαφορετικά πλαίσια για να βοηθήσετε τα παιδιά να αποκτήσουν μια σταθερή βάση λεξιλογίου.
- Ενθάρρυνση του παιδιού και της οικογένειας της χρήσης και των δύο γλωσσών.

Συμβουλές για Γονείς

- Συνεχίστε να μιλάτε τη γλώσσα κληρονομιάς στο σπίτι.
- Είναι φυσιολογικό για δίγλωσσα παιδιά να αλλάζουν γλώσσες μέσα σε μία συζήτηση ή μία πρόταση (code-switching).
- Δημιουργήστε ευκαιρίες έκθεσης και χρήσης και των δύο γλωσσών.
- Εμπλουτίστε το περιβάλλον του παιδιού με ερεθίσματα και στις δύο γλώσσες. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει βιβλία, παιχνίδια, τραγούδια και βίντεο στην κάθε γλώσσα.
- Προσφέρετε στο παιδί ευκαιρίες να μιλήσει με άτομα που μιλούν τη γλώσσα κληρονομιάς αλλά και την κυρίαρχη γλώσσα.
- Συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και λογοθεραπευτές σε περίπτωση ανησυχίας.

Οφέλη διγλωσσίας

Γνωστική Ανάπτυξη

- Ενισχυμένες Εκτελεστικές Λειτουργίες: Καλύτερες δεξιότητες ελέγχου της προσοχής, εναλλαγής μεταξύ εργασιών και αναστολής ακατάλληλων αντιδράσεων.
- Ευελιξία Σκέψης: Βελτιωμένη ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και δημιουργικής σκέψης.

Γλωσσική Ανάπτυξη

- Οφέλη: Αυξημένη ικανότητα εκμάθησης νέων λέξεων και γλωσσών.
- Γλωσσική Ευελιξία: Ικανότητα εναλλαγής μεταξύ γλωσσών (code-switching).

Κοινωνικο-Συναισθηματική Ανάπτυξη

- Ενσυναίσθηση: Καλύτερη κατανόηση των προοπτικών και συναισθημάτων άλλων.
- Πολιτισμική Ευαισθησία: Καλύτερη κατανόηση και αντίληψη διαφορετικών πολιτισμών και ανθρώπων.
- Συναισθηματική Έκφραση: Επίδραση στη συναισθηματική έκφραση μέσω διαφορετικών γλωσσών.

Ακαδημαϊκή Επίδοση

- Βελτιωμένες Δεξιότητες Ανάγνωσης: Καλύτερες επιδόσεις στην ανάγνωση.
- Ενισχυμένη Μνήμη Εργασίας: Βελτιωμένη μνήμη εργασίας για ακαδημαϊκή επιτυχία.

Η διγλωσσία προσφέρει μοναδικά πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη των παιδιών.

7. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας: Βασικά Σημεία για την Τάξη

Αποφύγετε τις Γενικεύσεις

- Κάθε δίγλωσσος μαθητής είναι μοναδικός. Δημιουργήστε ένα λεπτομερές γλωσσικό προφίλ και γνωρίστε τον μαθητή σας.

Η Διγλωσσία είναι Πλεονέκτημα

- Ενισχύει τη γνωστική ευελιξία. Αναδείξτε την αξία όλων των γλωσσών και πολιτισμών στην τάξη σας.

Η ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας είναι Θεμέλιος Λίθος

- Μην αποθαρρύνετε τη χρήση της μητρικής γλώσσας. Μια ισχυρή L1 υποστηρίζει την εκμάθηση της L2 και κατά συνέπεια τις ακαδημαϊκές επιδόσεις του μαθητή.

Αναγνωρίστε την Προσπάθεια

- Δώστε χρόνο και υποστήριξη. Χρησιμοποιήστε σαφείς, δομημένες και πολύ-αισθητηριακές μεθόδους διδασκαλίας.

Κεντρικό Μήνυμα

Διαφορετικότητα, Όχι Έλλειμμα

- Η ετερογένεια στις γλωσσικές δεξιότητες των δίγλωσσων παιδιών είναι αναμενόμενη λόγω των διαφορετικών εμπειριών τους.

Επιπτώσεις

- Παράγοντες όπως ηλικία έκθεσης, τα ποσοτικά και ποιοτικά ερεθίσματα που εκτίθεται ένα παιδί καθορίζουν το τις επιδόσεις του.
- Η έκθεση σε μια δεύτερη γλώσσα ΔΕΝ είναι αιτία γλωσσικών ή/και επικοινωνιακών διαταραχών.
- Διατήρηση της γλώσσας κληρονομιάς.

Η κάθε γλώσσα είναι σημαντική!

Στόχοι Επόμενης Συνάντησης

Χρήση έγκυρων εργαλείων ανίχνευσης δίγλωσσων παιδιών με γλωσσικές ή/και μαθησιακές δυσκολίες με πρακτικά παραδείγματα

Εφαρμογή διαφοροποιημένων στρατηγικών διδασκαλίας για Ελληνική ως Γ2

Συνεργασία σχολείου–οικογένειας–ειδικών επαγγελματιών για ολιστική υποστήριξη

Βιβλιογραφικές πηγές

- Armon-Lotem, S., Meir, N., De Houwer, A., & Ortega, L. (2019). The nature of exposure and input in early bilingualism. *The Cambridge handbook of bilingualism*, 193-212.
- Bedore, L. M., Peña, E. D., Collins, P., Fiestas, C., Lugo-Neris, M., & Barquin, E. (2023). Predicting literacy development and risk in Spanish-English bilingual first graders. *Child Language Teaching and Therapy*, 02656590231166923.
- Bedore, L. M., & Peña, E. D. (2008). Assessment of bilingual children for identification of language impairment: Current findings and implications for practice. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 11(1), 1-29.
- Kambanaros, M., Michaelides, M., & Grohmann, K. K. (2017). Cross-linguistic transfer effects after phonologically based cognate therapy in a case of multilingual specific language impairment (SLI). *International journal of language & communication disorders*, 52(3), 270-284.
- Kambanaros, M., & Grohmann, K. K. (2010). Patterns of object and action naming in Cypriot Greek children with SLI and WFDs.
- Marinis, T., & Armon-Lotem, S. (2015). Sentence repetition. Assessing multilingual children: Disentangling bilingualism from language impairment, 95-124.
- Meir, N., & Novogrodsky, R. (2020). Syntactic abilities and verbal memory in monolingual and bilingual children with high functioning autism (HFA). *First Language*, 40(4), 341-366.
- Papastefanou, T., Marinis, T., & Powell, D. (2021). Development of reading comprehension in bilingual and Monolingual children—Effects of language exposure. *Languages*, 6(4), 166.
- Peña, E. D., Bedore, L. M., & Torres, J. (2021). Assessment of language proficiency and dominance in monolinguals and bilinguals. *Bilingualism Across the Lifespan: Opportunities and Challenges for Cognitive Research in a Global Society*. Edited by Wendy S. Francis. New York: Routledge, 88-105.
- Peña, E. D., Gutiérrez-Clellen, V. F., Iglesias, A., Goldstein, B. A., & Bedore, L. M. (2018). *Bilingual English Spanish Assessment (BESA)*. Baltimore, MD: Brookes.

Βιβλιογραφικές πηγές

- Bedore, Lisa M., Elizabeth D. Peña, Penelope Collins, Christine Fiestas, Mirza Lugo-Neris, and Elisa Barquin. "Predicting literacy development and risk in Spanish-English bilingual first graders." *Child Language Teaching and Therapy* 39, no. 2 (2023): 135-149.
- Bialystok, E., et al., Receptive vocabulary differences in monolingual and bilingual children. *Bilingualism: Language and Cognition*, 2010. 13(4): p. 525-531.
- Melby-Lervåg, M. and A. Lervåg, Reading comprehension and its underlying components in second-language learners: A meta-analysis of studies comparing first-and second-language learners. *Psychological bulletin*, 2014. 140(2): p. 409.
- Kambanaros, M., Grohmann, K. K., Michaelides, M., & Theodorou, E. (2013). Comparing multilingual children with SLI to their bilingual peers: Evidence from object and action picture naming. *International Journal of Multilingualism*, 10(1), 60-81.
- Kambanaros, M., & Grohmann, K. K. (2015). Grammatical class effects across impaired child and adult populations. *Frontiers in Psychology*, 6, 152094.
- Papastefanou, T., T. Marinis, and D. Powell, Development of reading comprehension in bilingual and monolingual children —effects of language exposure. *Languages*, 2021. 6(4): p.166.
- Sénéchal, M., Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for pleasure. *Scientific studies of reading*, 2006. 10(1): p. 59-87.
- Speece, D.L., et al., Growth in early reading skills from kindergarten to third grade. *Contemporary Educational Psychology*, 2004. 29(3): p. 312-332.
- Van Steensel, R., Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education. *Journal of Research in Reading*, 2006. 29(4): p. 367-382.
- Howard, E.R., et al., The importance of SES, home and school language and literacy practices, and oral vocabulary in bilingual children's English reading development. *Bilingual Research Journal*, 2014. 37(2): p. 120-141.
- Gough, P. and W. Tunmer, Decoding, reading, and reading disability. *Remedial and special education*, 1986. 7(1): p. 6-10.

Βιβλιογραφικές πηγές

- Burgess, S.R. and C.J. Lonigan, Bidirectional relations of phonological sensitivity and prereading abilities: Evidence from a preschool sample. *Journal of experimental child psychology*, 1998. 70(2): p. 117-141.
- Carlisle, J.F., Morphological processes that influence learning to read. *Handbook of language and literacy: Development and disorders*, 2004. 1: p. 318-339.
- Carlisle, J.F. and L.A. Katz, Effects of word and morpheme familiarity on reading of derived words. *Reading and Writing*, 2006. 19(7): p. 669-693.
- Kim, J.S. and D.M. Quinn, The effects of summer reading on low-income children's literacy achievement from kindergarten to grade 8: A meta-analysis of classroom and home interventions. *Review of Educational Research*, 2013. 83(3): p. 386-431.
- Castles, A. and K. Nation, How does orthographic learning happen?, in *From in kmarks to ideas*. 2010, Psychology Press. p. 181-209.
- Goswami, U. and P.E. Bryant, *Phonological skills and learning to read*. 1990, Hove, East Sussex: Psychology Press.
- Spencer, T. D., Petersen, D. B., Restrepo, M. A., Thompson, M., & Gutierrez Arvizu, M. N. (2019). The effect of Spanish and English narrative intervention on the language skills of young dual language learners. *Topics in Early Childhood Special Education*, 38(4), 204-219.
- Tunmer, W.E. and J.W. Chapman, The simple view of reading redux: Vocabulary knowledge and the independent components hypothesis. *Journal of learning disabilities*, 2012. 45(5): p. 453-466.

Χρήσιμες Ιστοσελίδες

- <http://www.enl.auth.gr/me2glosses/index.html>
- <https://www.naplic.org.uk/dld/>
- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642207/EPRS_BRI\(2019\)642207_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642207/EPRS_BRI(2019)642207_EN.pdf)
- <https://www.asha.org/public/speech/development/The-Advantages-of-Being-Bilingual/>
- https://www.youtube.com/watch?v=VZjuEjE088s&t=3198s&ab_channel=MultiMindITN
- <https://www.bilingualism-matters.ppls.ed.ac.uk/>
- <http://www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Bilingualism-in-Young-Children--Separating-Fact-fr.aspx>

Thank you

Danke schön

Gracias

Merci

Ευχαριστώ

Grazie

ధన్యవాదాలు

спасибо

Aitäh

धन्यवाद

- Δρ. Θεοδώρα Παπαστεφάνου, PhD SLT
Email: t.papastefanou@cut.ac.cy
- Δρ. Μαρία Καμπανάρου, Καθηγήτρια
Λογοπαθολογίας, ΤΕΠΑΚ